

מחקר

Norman A. Stillman, *Sephardi Religious Responses to Modernity*, Harwood Academic Publishers, Luxembourg 1995, XIII + 99 pp.

זהו חיבור ראשון בשפה האנגלית, המוקדש כולו לשינויים הדתיים שהתחוללו בקרב יהודי ארצות האסלאם. המחבר בוחן את התמודדותם של יהודי ארצות האסלאם עם המודרנה, באמצעות תגובותיהם של רבנים לתהליכים ולמאורעות זמנם, במאות ה־19 וה־20. המחבר מצביע על כך שהמנהיגים הדתיים של יהודי ארצות האסלאם היו פתוחים למודרנה ולתרבות הכללית יותר מעמיתיהם האשכנזים. תגובותיהם ההלכתיות של רבני ארצות האסלאם, ביחס לתהליכי החילון שעברו על הקהילות, מובחנות על-ידי המחבר כיצירתיות וסובלניות. בין המנהיגים שיצירותיהם נדונות בחיבור: אליהו בכור חזן, רפאל בן שמעון, יוסף חיים בן אליהו הכהן, עבדאללה סומך ועובדיה יוסף.

עזר

אברהם הטל, כתבי עת ועיתונים יהודיים בצפון אפריקה, הוצאת המכון לחקר העתונות היהודית, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב 1996. VIII + 167 עמ'. שער, תוכן עניינים והקדמה גם בצרפתית. מפתחות: שמות העיתונים, מגמות העיתונים; ביבליוגרפיה על העיתונות היהודית בצפון אפריקה.

אברהם הטל, ספרנו הותיק של מכון בן-צבי, הוא אחד מבחירי הביבליוגראפים ומחשובי החוקרים של יהדות צפון אפריקה כדורנו. מחקריו מתבססים על ידע מקיף שאין דומה לו על כל שנתפרסם בדפוס ביחס ליהודי צפון אפריקה. ככלל עבודותיו יש לציין את הביבליוגראפיות הרבות שפרסם על יהודי צפון אפריקה. עתה מציג הוא בפנינו רשימה מדהימה בגודלה של 241 עיתונים שיצאו לאור על ידי היהודים בצפון אפריקה למאז הופעתו של 'אודירי' – העיתון הראשון במגרב שיצא כאלג'יר בשנת 1870. ספרו זה של הטל, שגירסתו הראשונה המצומצמת יצאה לאור במכון בן-צבי לפני למעלה מחמש עשרה שנה (בשנת תש"ם), מתבסס על עבודה מאומצת שנמשכה שנים רבות; ולא רק בתחום המחקר אלא עוד יותר בתחום האיטוף, שכן רבים העיולים בספר לפנינו שאינם נמצאים אלא באוספו הפרטי של הטל; והוא – כידוע – אחד האוספים הגדולים ביותר של הספרות הערבית-היהודית בצפון אפריקה, אם לא הגדול שבהם. רשימת כתבי העת מובאת בספר בארבעה מדורים על פי הארצות שבהן נתפרסמו: לוב, תוניסיה, אלג'יריה, מארוקו. מכלל ארבעת ארצות אלו תופסת תוניסיה את המקום בראש – 150 כתבי עת (למעלה ממחצית). בתוך כל ארץ מסודרים כתבי העת בסדר א"ב.

זיכרון

גיני לבל, (ליקטה וערכה) חיילים יהודים מיוגוסלביה כשבווי מלחמה בגרמניה הנאצית, אלבום זיכרון במלאות יובל לשחרור, 1945-1995, תל אביב תשנ"ה – 1995, מב עמודים+ 94 עמודים

האלבום הוא פרי עבודתם המשותפת של אברהם-אוסקר שטארק, אף הוא אחד משבווי המלחמה, שאסף משבווי המלחמה ומבני משפחותיהם במסירות ובעמל של שנים כל חומר אפשרי כדי לשמר את גורלם של החיילים היהודים מיוגוסלביה במחנות השבויים בגרמניה, ושל ההיסטוריונית גיני לבל. הטקסטים באלבום, המופיעים בשלוש שפות (עברית, אנגלית וסרבית-קרוואטית) נכתבו בידי גיני לבל, בתו של סגן אלון המהנדס ליאון בלום, שהיה אחד משבווי המלחמה. באלבום מבוא היסטורי, עדויות מהמחנות השונים, רישומים, תעודות שונות, כגון מכתבים וקטעי ימינים, תמונות ורישומים.

ספרות יפה

אורציון ישי, סגורה לרגל שיפוצים – סיפורים, ירושלים תשנ"ה, הוצאת כרמל, 160 עמודים.

כמו בקבצי הסיפורים הקודמים של אורציון ישי, גם בקובץ זה רוב הסיפורים הם מחיי היהודים הספרדים בירושלים: ההווי בשכונות הספרדיות, מהן שאפשר לזהותן היטב, דמויות של ספרדים, מהם ותיקים וגם הרבה צעירים, בהם לוחמים במחתרות קודם המדינה או סתם גיבורי חיל. בכמה סיפורים מתוארים זוגות או עלילות אהבים בין ספרדים לאשכנזים, והמיוחד או המתח שבהם. סיפורים מרובים מתאפיינים בסממנים אירוטיים חריפים.

זהו קובץ סיפורים רביעי מאת המחבר, יליד ירושלים להורים יוצאי מונאסטיר, היא ביטולה, שבמקדוניה.

☆☆☆

נימוקי השופטים להענקת פרס יצחק בן-צבי במורשת עדות המזרח לשנת תשנ"ו לד"ר אלינער ברקת

הוועדה לפרס בן-צבי במורשת עדות המזרח החליטה להעניק את הפרס בשנת תשנ"ו לד"ר אלינער ברקת, אשר בשנת 1995 פרסמה שני ספרים על תולדות יהודי מצרים במחצית הראשונה של המאה האחת-עשרה:

שפירי מצרים: ההנהגה היהודים בפסטאט במחצית הראשונה של המאה האחת-עשרה, הוצאת המכון לחקר התפוצות באוניברסיטת תל-אביב.

יהודי מצרים 1007-1055 על פי ארכיון התעודות של אפרים בן שמריה, הוצאת מכון בן-צבי.

הספר הראשון הוא חיבור מחקרי מובהק, הנזקק לשלושה סוגי מקורות בני הזמן; ספרות ערבית, ספרות הלכתית יהודית, ומסמכים מן הגניזה בקאהיר.

ד"ר ברקת נתנה תשע ביוגרפיות של מנהיגים מרכזיים בקהילת פוסטאט, ואלה שימשו אותה כדי לצייר תמונה כוללת של הקהילה, מוסדותיה, ארגונה, ודיוקן המנהיגות שלה.

בספר השני מביאה אלינער ברקת 72 תעודות חדשות, שעדיין לא נדפסו, שרובן כתובות או חתומות על-ידי אפרים בן שמריה, אחד מתשעה המנהיגים שאת הביוגרפיות שלהם שחזרה אלינער בספר הראשון. התעודות מוצגות לפי נושאים מרכזיים הזורעים אור על חייו ופעילותו של אפרים בן שמריה; פרטים על מוצאו ומשפחתו, עיסוקיו, על פעילותו הקהילתית, בעיקר בבית הדין, ועל קשריו עם ישיבת ארץ-ישראל וקהילות אחרות. התעודות מובאות במקורן בערבית-יהודית, עם תרגום לעברית ופירוש נרחב.

על תרומה זו מצאנו את ד"ר אלינער ברקת ראויה לפרס בן-צבי.

על החתום:

פרופ' שלמה דשן, פרופ' זאב הרווי, פרופ' יוסף סדן, מר דוד קאסטו, פרופ' דניאל שפרבר, פרופ' נחמיה לבציון, יו"ר.